

Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji - primjer Daruvarskih toplica

---

Brkić, Davor

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:192995>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet u Puli

Davor Brkić

**Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji - primjer
Daruvaskih toplica**

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet u Puli

Davor Brkić

**Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji - primjer
Daruvarskih toplica**

Završni rad

JMBAG: 0010217868, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam i talijanski jezik i kultura

Kolegij: Posebni oblici turizma

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, lipanj 2022.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Povijest Daruvara i razvoj urbane strukture	2
2.1. Povijest Daruvara i perspektiva urbane strukture	2
2.2. Povijest Daruvarskih toplica	4
2.3. Zgrade daruvarskog perivoja	5
3. Geomorfološka struktura okoline Daruvara i Lipika	9
3.1. Rijeka Toplica i tlo Daruvara	9
3.2. Daruvarska klima i prirodna osnova	10
3.3. Geomorfološka struktura Lipika i okolice	11
4. Zdravstveni značaj toplica	12
4.1. Balneološki prikaz termomineralne vode Lipika i usporedba s Daruvarom	13
4.1.1. Lipik	13
4.1.2. Daruvar	14
4.2. Napredak fizikalne i rehabilitacijske terapije	15
4.3. Značaj hidroterapije u rehabilitaciji	16
5. Turistički značaj Daruvarskih toplica	17
5.1. Turizam Daruvara- mogućnosti i razvoj	17
5.3. Održavanje konkurentnosti na tržištu	23
6. Daruvarske toplice danas i perspektiva za budućnost	24
6.1. SWOT analiza Daruvarskih toplica	24
6.2. Prometna povezanost Daruvara s ostatkom Hrvatske	27
6.3. Osvrt na provedeno istraživanje	28
7. Zaključak	29
8. Literatura	30
9. Popis slika i tablica	33
10. Prilog	34
11. Sažetak	37
12. Abstract	38

1. Uvod

Tema ovoga rada su povijest Daruvarskih toplica te potencijali razvoja zdravstvenog turizma grada Daruvara i Bjelovarsko-bilogorske županije. Povijest razvoja Daruvarskih toplica sagledana je u okviru balneologije, znanstvene discipline koja se temelji na liječenju pomoću termalnih mineralnih voda. Balneologija je priznata kao znanstvena disciplina tek u 19. stoljeću, iako su njeni korijeni bili poznati u razdoblju kada su Rimljani posjećivali terme zbog turističkih i zdravstvenih razloga. Daruvarske toplice u 21. stoljeću razvijaju se u smjeru europske prepoznatljivosti i težišta ka privlačenju većeg broja turista tijekom cijele godine. Pridruživanjem EHTTA, Daruvarske toplice prepoznate su i potvrđuju propisane standarde, čija se kvaliteta odražava u sustavnosti pružanja kvalitetnih zdravstvenih usluga.

Svrha ovoga rada je analiza razvojnog potencijala Daruvarskih toplica čija lječilišna tradicija seže u rimsko doba te se u 21. stoljeću razvija u smjeru europske prepoznatljivosti. Cilj rada je prikazivanje povijesti i sagledive budućnosti razvoja Daruvarskih toplica s naglaskom na potencijale međunarodnog umrežavanja sa srodnim odredištima u Hrvatskoj i Europi, kako bi se utvrdila prepoznatljivost i budući turistički značaj.

Početna pretpostavka je da Daruvarske toplice imaju znakovit potencijal razvoja zdravstvenog turizma koji se temelji na bogatoj lječilišnoj tradiciji.

Analizirana je dostupna literatura, podaci preuzeti s internetskih stranica i članci, kako bi se izveli zaključci vidljivi na završetku ovog istraživačkog rada. Uz sekundarnu literaturu provedeno je istraživanje na terenu i intervjui s predstavnicima ključnih dionika. Metode istraživanja korištene prigodom proučavanja i pisanja o ovoj temi su metoda komparacije, statistička metoda, metoda klasifikacije, metoda analize, metoda specijalizacije, metoda deskripcije, deduktivna metoda, kvalitativna metoda, kvantitativna metoda, metoda kompilacije, metoda intervjua.

U radu je uvodno predstavljena povijest Daruvara i Daruvarskih toplica i važnost prirodnih ljekovitih čimbenika za kvalitetu toplica te važnost geomorfološke strukture Daruvara i okolice za kvalitetu izvorske vode. Središnji dio rada bavi se zdravstvenim i turističkim značajem Daruvarskih toplica. U zaključnom poglavlju, temeljem provedenog istraživanja, elaboriraju se perspektiva toplica i smjernice budućeg razvoja.

2. Povijest Daruvara i razvoj urbane strukture

U ovom poglavlju definirat će se povijesni razvoj grada Daruvara i gradskih toplica te će se detaljno tekstualno i grafički opisati perivoj toplica. Grad je tijekom povijesti bio pod utjecajem različitih kultura i naroda; tu su svoj udio imali Iliri, Rimljani, Turci te grofovi Janković koji su porijeklom bili Mađari. Nakon višegodišnjeg obnašanja vlasti, obitelj Janković grad prepušta Daruvarčanima i u takvom se obliku nekadašnje trgovište, a današnji nositelj mnogih priznanja za jedan od najljepših gradova kontinentalne Hrvatske, razvija do danas. Na kraju poglavlja bit će opisan perivoj Daruvarskih toplica te će pojedinačno biti opisana povijesna osnova svake od zgrada.

“Daruvar je pitoreskni slavonski lječilišni gradić, smješten u kotlini na prirodnom proširenju rječice Toplice. Izrastavši na spojnom području središnje i istočne Hrvatske. Daruvar je centralno mjesto Poilovlja. Urastao u karakterističan valovit zapadnoslavonski pejzaž, okružen je svojim vrtovima, voćnjacima i vinogradima, oranicama, šumarcima i šumama, a potok Toplica protječe kroz središte grada. Ljepota ovih prostora oduvijek je inspiracija putopiscima, pjesnicima i slikarima koji su je ovjekovječili srcem, perom i kistom.”. (Jakčin-Ivančić, 2019, 7).“

2.1. Povijest Daruvara i perspektiva urbane strukture

Izvori spominju prve stanovnike ovih prostora, Jase. Jasi su bili mješavina dvaju plemena, keltskih i ilirskih, a živjeli su na području današnjeg Daruvara, Varaždina i istočne Slavonije. Za njih se saznalo zahvaljujući Rimljanima koji su u 1. st. pr. Kr. zauzeli ova područja; nakon njihova dolaska, rimska kultura postaje dominantnija te se Jasi postupno stapaju s njihovom kulturom, iako zadržavaju neka ranija nacionalna obilježja. Iz sljedeće fotografije može se vidjeti dokaz boravka Rimljana na daruvarskom području; fotografija predstavlja kameni žrtvenik s reljefom boga Silvana i dvije nimfe koje se nalaze uz njega.

Slika 1: Žrtvenik boga Silvana i dvije nimfe.

Izvor: <https://daruvarski-portfolio.net/nevidljivi-rimski-daruvar/>

Reljef se nalazio u blizini rimskih termi, dok je Daruvar još bio poznat pod imenom Aquae Balissae. Pronađen je na prostoru lječilišnog perivoja tijekom gradnje dijela kupališnog kompleksa.

Arheološki nalazi na području Daruvara unutar posljednja dva stoljeća sastoje se od žrtvenika, nadgrobnih stela, kamenih stupova, dijelova sarkofaga, različitih kamenih ploča s natpisima te metalnih novčića. Između 4. i 7. stoljeća mnogi narodi prolaze ovim područjem i pustoše ga, što znatno usporava daljnji kulturni razvoj. Takav slijed događaja trajao je sve do 7. stoljeća, kada se na ove prostore naseljavaju hrvatska plemena koja se miješaju s narodima koji su ranije pristigli u Slavoniju. Daruvar se intenzivnije razvija tijekom 13. stoljeća te pripada Križevačkoj županiji, spominje se u tekstovima kao *Distrikt Toplica*, a distrikti ili kotari bili su administrativna područja. Važno mjesto trgovanja bio je Daruvar, to prikazuju podaci iz 15. stoljeća zahvaljujući kojima saznajemo kako je Daruvar imao tri trgovišta: Četvrtkovac, Toplica i Podborje. Važan preokret u razvoju trgovine, kulture i naroda koji je tu živio, bio je napad Turaka, čemu svjedoči tekst iz knjige Matice Hrvatske, *Daruvar u slici i riječi*:

“Već krajem 15. stoljeća zbog turskih upada počinje se smanjivati broj pučanstva što je Turcima olakšalo kasnije osvajanje ovih područja. Turci su vladali ovim prostorom od 1543. do 1687. g. i tijekom tog vremena uništena su sva kulturna i materijalna dobra iz prethodnih stoljeća. Održao se jedino naziv Podborje koje je bilo

sjedište istoimene nahije (općine) koja je prostorno objedinjavala područja ranijih triju trgovišta, a u kojem su Turci držali i svoju vojnu posadu.” (Jakčin-Ivančić, 2019, 11)

Nakon odlaska Turaka, 1687. godine, područje Daruvara pripada Virovitičkom komorskom okružju, Podborje je kratko pripadalo čak i vlastelinstvu Sirač; mjesto u blizini Daruvara. Iako kasnije postaje neovisno vlastelinstvo, čiji je kupac bio Mihajlo Sándor de Szlavnicza, koji je kupio 1751. godine Podborje, no nakon 9 godina vlasništvo se prepisuje na Antuna Jankovića. Tijekom 19. stoljeća događaju se mnoge promjene u ustroju lokalnih županija i kotara, tako 1854. godine Daruvar postaje jedan od sedam kotara na području pakračke podžupanije; tijekom sljedećeg stoljeća grad je prolazio mnoge podjele, pripadao je Osječkoj oblasti prema Vidovdanskom ustavu pa Savskoj banovini od 1929. godine. Broj stanovnika povećava se godinama, 1921. zabilježen je podatak o 2761 stanovnika (Jakčin-Ivančić, 2019, 15), dok je prema novim podacima, nakon sto i jedne godine zabilježen broj od 7474 stanovnika u gradu Daruvaru, dok 10159 stanovnika s okolnim mjestima pripada općini Daruvar. Prema zadnjoj promjeni, 1992. godine, Daruvar je proglašen gradom; dobivši tu titulu, postao je i općinsko mjesto s nekoliko prigradskih naselja i nalazio se pod Bjelovarsko-bilogorskom županijom, tako ostaje do danas i nastavlja se razvijati sukladno s potencijalima koje nudi, što uključuje Daruvarske toplice, eno-gastronomski turizam, planinarski turizam, Pivovaru Daruvar i urbani turizam.

Obitelj Janković zalagala se za razvoj grada, kao i brigu o njegovim stanovnicima, sagradili su zgrade koje će biti temelj današnjih Daruvarskih toplica i perivoja unutar kojeg se nalazi. Julije Janković, unatoč financijskim problemima, snalazio se tako što je prodavao drva lokalnih šuma, sudjelovao je u politici i zalagao se za uniju s tadašnjom Ugarskom, današnjom Mađarskom. Određeno vrijeme obnašao je dužnost potpredsjednika Sabora i vodio Unionističku stranku te se zalagao protiv Narodne stranke. Unatoč političkom djelovanju, znatno je doprinio razvitku Daruvara i ostavio dvorac u naslijeđe građanima, kao i toplice. (Jakčin-Ivančić, 2019, 20)

2.2. Povijest Daruvarskih toplica

Daruvarska ljekovita voda spominje se prvi put u 2. stoljeću u razdoblju vladavine rimskog carstva. Daruvar je tada bio poznat kao Aquae Balissae, što se prevodi kao “jaka vrela”. Aquae Balissae posjetili su car Hadrijan, Konstantin Veliki i Komod, zbog posjećenosti i popularnosti u to vrijeme, na prostoru Daruvara nastalo je naselje koje je bilo pod upravom Panonsko- keltskog plemena Iasi.

Rimljani su ljekovite osobine termalnih voda pripisivali vlastitim božanstvima: Solu, Silvanu te Dijani. Silvan i Dijana predstavljeni su kao par božanstava koje su poznavali i štivali čak i Iliri, predstavljali su božanstva domaćih šuma i lova; Silvana često predstavljaju u liku sličnom grčkom Panu, dok Sol predstavlja inačicu boga sunca u rimskoj mitologiji. Rimljani su tada već poznavali vruće, tople i hladne kupke, također su koristili i prostorije koje su imale ulogu sauna, za znojenje i masažu. Pronađeni su zapisi o zajedničkim bazenima većih dimenzija, čije su blagodati koristili vojnici za rehabilitaciju i odmor.

U sljedećem tisućljeću, Antun Janković najviše je doprinio razvitku toplica u Daruvaru, točnije u razdoblju oko 1765. godine, dobio je posjed od kraljice Marije Terezije i započeo kaptaze izvora, izgradio je nove bazene i zgrade koje će biti detaljnije predstavljene tijekom daljnjeg razmatranja.

2.3. Zgrade daruvarskog perivoja

Lječilišni perivoj u Daruvaru počeo se razvijati oko 1762. godine zaslugom Antuna Jankovića koji je zasadio sadnice stabala oko Antunove kupke, a danas se na području perivoja nalazi 60 vrsta bilja, kao i skulptura koju je izradio Antun Augustinčić, a nosi naziv “Kupačica”. Postavljena je zajedno s fontanom. U sklopu perivoja, nalaze se kupke i vile iz 18. i 19. stoljeća.

Slika 2: Antunova kupelj

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Antunova kupelj prva je kupališna zgrada, podignuta na mjestu nekadašnjih rimskih termi. Antun Janković, čije ime kupka nosi, sagradio ju je 1762. godine; ispred kupki nalazi se

izvor tople vode, tzv. Antunovo vrelo. Danas je dio kupelji obnovljen, služi kao crpilište termalne vode.

Slika 3: Ivanova kupelj

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Danas više nije vidljiva Ivanova kupelj, već samo izvor i stara toplana koja je ostala od Nove zgrade. Tijekom Domovinskog rata 1991. i 1992. srušene su obje zgrade i fontana za piće. U povijesti je Ivanova kupelj bila poznata kao Aleksandrova kupelj, zbog vlasnika lječilišta, Aleksandra Jovanovića.

Slika 4: Švicarska vila

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Švicarska vila primarno je služila kao ljetnikovac hotelskog tipa, danas se u zgradi nalazi uprava Daruvarskih toplica i uredi katastra. Pretpostavlja se da je izgrađena 1849. godine.

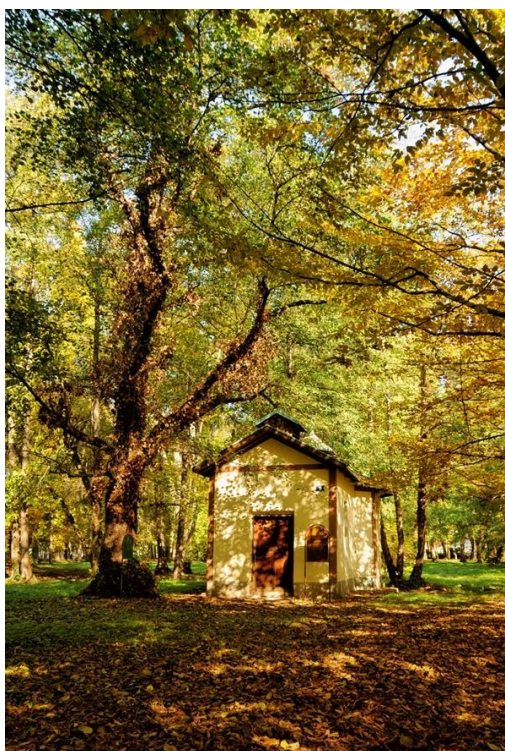
Slika 5: Vila Arcadia

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Primarna uloga Arcadije bila je hotel, dok je danas dio lječilišnog kompleksa Termala. Dio zgrade služi kao restoran Terasa, dio za smještaj i dio za tehničko osoblje. Dio krova uređen je kao terasa s koje gosti imaju pogled na cijeli perivoj.

Slika 6: Marijina kupelj

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Zgrada je izgrađena 1861. godine, prije se nalazio hladan izvor koji se koristio za kupanje i dva vrela s toplom vodom, danas je samo dio zgrade u uporabi i služi kao crpilište termalne vode.

Slika 7: Centralna blatna kupelj

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

Centralno blatno kupalište nalazi se u istom kompleksu kao i Ivanova kupelj, 1908. ili 1909. godine srušena je drvena nadstrešnica koja je povezivala Anine blatne kupelji, Ivanove

kupelji i Švicarsku vilu. Današnja zgrada sagrađena je u maurskom stilu, s kupolom u stilu mađarske secesije. U centru zgrade smješten je bazen s toplom vodom, dok se sa strane nalaze prostori za terapiju. Postoji plan grada Daruvara o obnovi ostatka Blatnog kupališta i stavljanja u funkciju do 2030. godine.

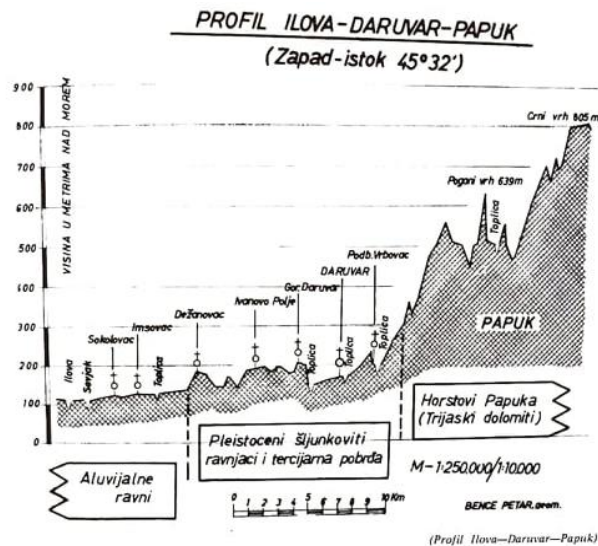
3. Geomorfološka struktura okoline Daruvara i Lipika

U ovom poglavlju težište je na geomorfološkoj strukturi Daruvara i njegove okolice, bit će definiran značaj rijeke Toplice, tla, klime i njenih karakteristika. Grafički će biti prikazana reljefna osnova Daruvara i okolnih mjesta te njihova visinska razlika, daruvarska kotlinska karakteristika i značajke koje utječu na poljoprivredu i stanovništvo.

3.1. Rijeka Toplica i tlo Daruvara

Daruvar se nalazi u kotlini te se uzdiže od zapada prema istoku i kroz grad prolazi rijeka Toplica koja izravno utječe na lokalnu floru i faunu. Zbog relativno ravnog terena u gradu, pojavljuje se močvarno tlo, čemu doprinose podzemna voda i slaba propusnost tla. Službena klasifikacija takve vrste tla je ilovasta i glinasta, ono sadrži veće količine humusa koji je pogodan za livade, povrće i općenito tvori livadska i močvarna tla koja možemo vidjeti na području Daruvara poznat kao "Livade" i na području aerodroma i hipodroma. Prije širenja grada, na području Livada nalazila se močvara. Uz tok Toplice možemo pronaći mnoštvo životinjskih i biljnih vrsta te stabla poput vrbe, johe i hrasta. Okolica Daruvara koristi se kao obradivo tlo, vinogradi, polja za kultiviranje različitih biljaka poput lješnjaka i lavande. Vinogradi se obrađuju na prostoru istočno od Daruvara, gdje je djelomično razvijeno i voćarstvo zbog tla koje je inače najpogodnije za šumu, iako, gnojidbom i zaštitom protiv erozije postoji mogućnost kultiviranja za ranije navedene svrhe. U sljedećem prikazu tla općine Daruvar, može se vidjeti na kojoj se nadmorskoj visini nalazi grad Daruvar i okolica.

Slika 8: Profil Ilova-Daruvar-Papuk

Izvor: Kuzle, M., Žutinić, Đ., (1975), Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće Zagreb, 53

Iz priloženog grafikona može se vidjeti područje koje započinje kod rijeke Ilove na 109 metara nadmorske visine i lagano se penje sve do Dežanovca, Ivanovog Polja i Gornjeg Daruvara, koji se nalaze na oko 200 metara nadmorske visine, sve do Daruvara koji je u kotlini na 161 metar nadmorske visine.

Daruvarski reljef oblikovao se zbog izdizanja Papuka i Bilogore, koja je udaljenija i nalazi se na sjeveroistoku, dok je Papuk na istoku. Tijekom razdoblja paleozoika, na ovom području događale su se jake tektonske aktivnosti, zbog čega su se izdigle navedene planine. Tektonskom pukotinom teče rijeka Toplica, kraj koje se pojavljuju termalni izvori koji oblikuju budućnost i važnost grada i Daruvarskih toplica. Reljef je utjecao na selidbu i djelatnost stanovništva na ovom prostoru, na klimu te vegetaciju. Tijekom perioda poznatog kao pliocen, Daruvar je bio u sastavu Panonskog jezera. Dio Papuka, koji je sežao od 400 do 600 metara nadmorske visine, bio je otočno područje. Dokazi za tu tvrdnju mogu se vidjeti kao fosili marinskih životinja. Najviše područje u okolini Daruvara sastoji se od paleozojskih škriljaca i gnajsa te trijaskih dolomita, dok se u pobrđu nalaze i vapnenci, lapor i glina te u dolinama se nalazi nanos ranije navedenih rijeka koje okružuju općinu i grad (Kuzle, Žutinić, 1975, 53-54).

3.2. Daruvarska klima i prirodna osnova

Klima je jedan od temeljnih elemenata koji određuju prirodnu osnovu i faktor života ljudi na određenom području. Ako se gledaju podaci iz razdoblja mjerenja od 1950.-1973. godine, prosječna godišnja temperatura iznosila je 10,7°C (Kuzle, Žutinić, 1975, 55), dok se

prema podacima DHMZ portala vide podaci da se temperatura unutar posljednjih 100 godina povećala za 0,74°C; zabrinjava činjenica da se izmjerena temperatura povećala dvostruko u posljednjih 50 godina mjerenja i još više u posljednjih 25 godina mjerenja. Daruvar, zbog svoga kotlinskog položaja podložan je temperaturnoj inverziji i često se događa da Daruvar ima ekstremne temperature ljeti ili zimi, za razliku od okolnih mjesta. (Patarčić, 2022, 4). Prema generalnim kategorijama, klima se kategorizira kao umjereno topla i vlažna s toplim ljetima i hladnim zimama prema Köppenovoj klasifikaciji “Cfb”. Postoji izražena povezanost vlažne daruvarske klime i flore, što dokazuje sljedeći citat: “Utjecaj padavina na biljke je mnogostruk, jer padavine rastvaraju minerale u zemljištu, a pored toga donose iz atmosfere dušik u obliku amonijevih i dušičnih spojeva. Zato narod i kaže da kiša može zamijeniti gnojivo, ali je točno da gnojivo može zamijeniti kišu.” (Kuzle, Žutinić, 1975, 58).

Daruvar je djelomično zaštićen od jakih vjetrova, koji su ublaženi zbog vegetacije i reljefa, pretežno pušu dolinski i gorski vjetrovi. Zbog tih barijera, Daruvar nema jači vjetar posebnog imena, kao npr. jugo ili buru, već mu se daje naziv prema strani svijeta odakle puše. Na poljoprivredu u Daruvaru utječe i mraz koji se pojavljuje tijekom jeseni i proljeća te nerijetko uništava biljke.

3.3. Geomorfološka struktura Lipika i okolice

Grad Lipik nalazi se na nadmorskoj visini od 153 metra te je smješten na nižoj nadmorskoj visini od Daruvara. Krajolik Lipika čine pretežno brežuljci, točnije 55% i 5% planina, dok je ostatak od 40% u obliku ravnica. Klimatska obilježja prema publikacijama članka *klima.hr*, nizinski kontinentalni dio Hrvatske definira se kao „Cfwbx” klima. Prema Köppenovoj klasifikaciji, fw i x znače da “tijekom godine nema izrazito suhih mjeseci, a mjesec s najmanje oborine u hladnom je dijelu godine (fw). U godišnjem hodu oborine javljaju se dva maksimuma (x)” (Zaninović, 2008, 13). U odnosu na Daruvar, gdje je prosječna temperatura zraka 10,7 °C, Lipik je izmjerio srednju temperaturu od 10,3 °C. (De Zan, 2017, 1). Kao što je navedeno za Daruvarske toplice i izvore, Lipik također ima višestoljetnu tradiciju koja se temelji na liječenju mineralnom vodom čija je temperatura 62 °C i čija će balneološka svojstva biti opisana u poglavlju *Balneološki prikaz termomineralne vode Lipika i usporedba s Daruvarom*.

4. Zdravstveni značaj toplica

Bit će uspoređene karakteristike prirodnih ljekovitih činitelja Lipika i Daruvara kroz balneološki prikaz termomineralne vode. Također će biti definiran i značaj toplica Daruvara i Lipika, kao i važnost fizikalne i rehabilitacijske hidroterapije.

Kako bismo mogli definirati važnost i utjecaj termomineralne vode na njene korisnike u lječilištima, potrebno je znati koje je značenje balneologije kao znanosti. Balneologija kao znanstvena disciplina utemeljena je tek početkom 19. stoljeća, iako se ljekovita svojstva vode koriste od drevnih vremena.. Dolazi od latinske riječi *balneum*, što znači kupelj i grčke riječi *logos*, što znači - znanje i definirana je kao znanost koja se bavi proučavanjem raznih metoda liječenja pomoću ljekovitih izvorskih voda i peloida (mulja).

Zahvaljujući toj definiciji zaključujemo kako su drevni narodi također shvaćali važnost termomineralne vode kao sredstva liječenja i rehabilitacije nakon ozljeda ili samo preventivno opuštanje mišića. Toplice su građene oko termalnih i termomineralnih izvora vode, postoje iskopine i ostaci koji svjedoče o korištenju termi na području Daruvara u razdobljima boravljenja Rimljana i Turaka. Na web stranici “Daruvarski portfolio” predstavljena je i slobodna procjena izgleda Daruvara u vrijeme Rimskog carstva, koje je temeljeno na iskopinama Silvanovog hrama, pretpostavlja se čak da je Daruvar imao vlastiti amfiteatar, kao što je vidljivo na sljedećoj fotografiji.

Slika 9: Slobodan prikaz makete Daruvara u doba Rimskog carstva

Izvor: <https://daruvarski-portfolio.net/nevidljivi-rimski-daruvar/>

Na fotografiji vidimo rimski tabor, amfiteatar, Silvanov hram, Jupiterov hram i ostatke naselja te polja na području drevnoga Daruvara.

4.1. Balneološki prikaz termomineralne vode Lipika i usporedba s Daruvarom

U ovom potpoglavlju bit će predstavljene prirodne ljekovite osobine Daruvarskih toplica prikazom kemijskog sastava termomineralne i termalne vode Lipika i Daruvara te povijesti koja ih povezuje i definira te mnogim analizama koje su provedene kako bi se osiguralo da voda ostane pitka i iskoristiva za terapije.

4.1.1. Lipik

Činjenica da termomineralna voda ima višestoljetnu tradiciju u Lipiku, dokazuje sljedeći citat iz knjige I. Balneološki skup “Dr. Ivan Šreter”:

“U Lipiku se termomineralna voda koristi stoljećima, prema dosadašnjim podacima još od Rimskog doba. Zahvaljujući ovom prirodnom ljekovitom činitelju nastalo je lječilište kao i samo naselje. Voda, kao velika vrijednost, kroz stoljeća se često analizirala po svom kemijskom sastavu i temperaturi. Dokazano je da ova voda ima praktično konstantan sastav te izvanredne balneološke karakteristike po temperaturi, količini fluorida i dominantnih iona: natrija, hidrogenkarbonata i klorida.” (Kraml, 2012, 23)

Termomineralna voda na području Lipika više je puta ispitana, zbog činjenice da se koristi za piće i za terapije. Prva poznata potpuna analiza obavljena je 1839. godine i analizirao ju je D. Wagner; povijesnim slijedom važne su daljnje 32 stručne analize, dok se rutinske kontrole odrađuju do danas u tvornici mineralne vode “Studenac”. U knjizi I. Balneološki skup “Dr. Ivan Šreter” iz 2011. godine, navedene su dvije osnovne karakteristike mineralne vode u Lipiku, a to su: jodna i fluorna. Jodna karakteristika je paradoks koji još uvijek nije potpuno objašnjen, pretpostavka je da je jodna karakteristika vode bila od početka, sve do 1885. godine, tada nije bilo analiza sve do 1921. godine kada je otkriveno da voda više nema jodni karakter, već pretežno sadrži fluor, što je otkriveno 1947. godine i od tada joj se pripisuje fluorni karakter zbog visoke razine fluora pronađene u analizi. Od svih odrađenih analiza tijekom povijesti, dolazi se do zajedničkog zaključka o karakteristici lipičke mineralne vode, a to je: mineralna, fluorna, natrijeva- hidrogenkarbonatna- kloridna hiperterma (Kraml, 2012, 25). Količina prirodnog ugljičnog dioksida u prosjeku 690,0 mg/L, postoji i blaga radioaktivnost vode što se odnosi na plin radon i kreće se od 3,1 do 18,5 Bq/L, ali prema daljnjim analizama balneoloških kriterija, voda nema karakter radioaktivne vode.

Lipik doživljava najveći procvat 1867. zbog Antuna Knolla koji je investirao u obnovu kupki i saniranje područja oko njih, također je uređen i perivoj. Knoll je zaslužan za poziv Vilmosa Zsigmondyja, rudarskog inženjera iz Beča (Car et al. 2010, 23). Arteški bunar iz 1870. godine u Lipiku te ostali nalazi tumače da je ovo jedna od prvih bušotina termomineralne vode u jugoistočnom dijelu Europe. Lječilište doživljava procvat krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Kao što je spomenuto, mineralna voda Lipika korištena je i za piće, što je započelo 1875. godine i bilo je poznato kao “Lipiker thermalquelle” i “Lipiki Hevviz”. Također se voda koristi za terapiju kupanjem, što uključuje:

- *bazen (hidrogimnastika i plivanje)*
- *kada (mramorne kupke, najstariji oblik individualne HT)*
- *kada za podvodnu masažu (BK- masaža zračnim mjehurićima, vodeni mlaz)*
- *hubbard kada (individualna hidrogimnastika za nepokretne bolesnike)*
- *stanične galvanske kupke*
- *izmjenične i Hauffeove kupke*
- *refleksoterapija za stopala s ozonom*
- *tuširanje*
- *wellness spa zona (u planovima za budućnost) (Kraml, 2012, 29)*

4.1.2. Daruvar

Daruvar je drevna destinacija čiju su ljekovitost vode poznavali još i stari narodi poput Ilira, Rimljana i Turaka te u novije vrijeme grofovi Janković, zbog njih imamo današnji izgled perivoja i toplica kakav je prepoznatljiv. Obitelj Janković je zaslužna za izgradnju lječilišta i popratnih objekata, posebno Antun Janković koji je 1772. pokrenuo projekte kaptiranja izvora tople vode te je izgradio čak četiri bazena i zgradu koja se danas nalazi u kompleksu Specijalne bolnice, koja je još poznata i kao *Antunova kupka*. Oko 1860. godine sagrađena je i Ivanova te Marijina kupelj te još nekoliko objekata kao što su Vila Marija (Švicarska vila), Centralna blatna kupelj, Vila Arcadia (1870. godine). Početkom 20. st. izgrađena je Centralna blatna kupelj koja postaje najprepoznatljivija građevina povezana s toplicama Daruvara. Posjetitelji toplica imali su popratne sadržaje kao što su hrana i piće koje im je opskrbljivala Terasa

“Kavana” koja je 1912. godine izgrađena do kraja. Sve do kraja 20. stoljeća, točnije do 1980. je kompleks Daruvarskih toplica imao svoj prepoznatljiv izgled te mu je samo pridodana zgrada Hotela Termal koja se danas smatra osnovom kompleksa zbog svoje zdravstvene i turističke aktivnosti te značaja za toplice i sam grad, Daruvar. Kao što je spomenuto u prošlom poglavlju, vezano uz balneološku klasifikaciju vode u Lipiku, tako i Daruvar ima vlastitu, točnije, klasificira se kao akrototerma, tj. indiferentna voda s mineralizacijom ispod 1 g/L (Kraml, 2012, 50). Kao što je Lipik imao 1839. godine prvu analizu vode, tako je i Daruvar imao 1773. godine te još 1777., 1808., 1906., 1936., 1958 i 1983. godine što je posljednja analiza termalne vode koju ova knjiga navodi i nju je odradio Geološki zavod iz Zagreba. Postoji nekoliko izvora na području Daruvara s gotovo istim kemijskim sastavom, ali razlikom u temperaturi, a oni su Ivanovo vrelo, Turska kupelj, Antunovo vrelo, Marijina vrela te razne bušotine i šahtovi (Marković, Larva i Mraz, 2012, 128). Otkriveno je da, što je topliji izvor, to je manja radioaktivnost i suprotno.

Iz analize koju su predstavili autori knjige, među najvažnijim elementima u liječenju u Daruvarskim toplicama je peloid, tj. ljekovito blato, koje se nanosi u obliku obloga na dijelove tijela koji su povrijeđeni, npr. zglobovi ili kralješnica. Daruvarske toplice nude mnoštvo načina rehabilitacije, neki od njih izvode se u: „kadama, bisernim kadama, izmjeničnim i Hauffeovim kupkama, Hubbard kadama, kadama za hidromasažu, te napose u terapijskim bazenima s temperaturom 32- 36°C. U njima se provodi individualna i skupna hidrogimnastika.” (Kraml, 2012, 52) Prema istraživanjima autora iz 1979. godine i uzorkom od 294 bolesnika, dokazano je da je 75,3% osjetilo poboljšanje u smanjenju tegoba te im se poboljšala i gibljivost kralježnice. Općenito 31% bolesnika osjetilo je bitno smanjenje boli upotrebom peloida i termalne vode, 55% osjećalo je smanjenje boli te 54% čak i poboljšanje gibljivosti.

4.2. Napredak fizikalne i rehabilitacijske terapije

Razlika između fizikalne i rehabilitacijske medicine odnosi se na činjenicu da se fizikalna medicina fokusira na terapiji koja koristi fizikalne faktore npr. hladnoća, toplina, tjelesne vježbe, struja i slične metode te se liječi lokomotorni sustav te vezivno tkivo. Za razliku od fizikalne terapije, rehabilitacijska se odnosi na dijagnozu i liječenje poremećaja funkcije, općenito je usmjereno na poboljšanje motorne, senzorne ili kognitivne sposobnosti pojedinca, najveća razlika je što ovaj oblik terapije liječi posljedice bolesti ili ozljeda. Daruvar, kao i Lipik, ulaže znatna sredstva u educiranje osoblja i širenje kapaciteta toplica, kako bi pružali što bolju uslugu rehabilitacije pacijenata u što većem broju, čime bi efikasnost bila statistički vidljivija.

Prema knjizi *Fizikalna medicina i rehabilitacija u Hrvatskoj* sve je vidljiviji napredak medicine te dolazimo do zaključka da:

“... napredak medicine omogućava spašavanje života osoba s teškim bolestima, s urođenim manama i prematurno novorođenih, koji su ranije umirali. Međutim, dobar dio spašenih ostaje s teškim oštećenjima i nesposobnošću. Treba također napomenuti da zahvaljujući napretku medicine, osobe s nesposobnošću žive duže nego ranije i duže vremena trebaju rehabilitacijsku službu” (Bobinac-Georgievski, Domljan, Martinović-Vlahović, Ivanišević, 2000, 26).

Zaključuje se da će se u budućnosti veći broj ljudi trebati rehabilitaciju u toplicama, bilo Daruvarskim, Lipičkim ili drugim, s obzirom na političke i ratne sukobe, pandemiju i mnoge druge društveno- političke situacije koje uzrokuju fizičku, ali i mentalnu labilnost pojedinaca, bit će potrebna stručna pomoć i rehabilitacija u toplicama, što bi trebalo značajno potaknuti njihov razvoj i ulaganje u njih.

4.3. Značaj hidroterapije u rehabilitaciji

Hidroterapija, kao i drugi oblici rehabilitacije u toplicama diljem Hrvatske i svijeta mogu se pohvaliti konstantnim napretkom u turističkom i zdravstvenom sektoru. Općenitu definiciju rehabilitacije iznosi Svjetska zdravstvena organizacija: “Rehabilitacija je koordinirani proces koji potiče aktivnosti sudjelovanje, a zasniva se na načelima biopsihosocijalnog pristupa.” (Grazio, Doko, 2014, 2) Uporaba vode pri rehabilitaciji povreda primjenjivala se još od razdoblja antike. Sve do sredine 20. stoljeća su se hidroterapija i balneoterapija koristile kao primarni oblik liječenja pojedinaca s bolestima lokomotornog sustava. Od 1949. godine Hrvatska je osnovala Balneološki i klimatološki institut koji će služiti za istraživanja i napredovanja na području balneoterapije i hidroterapije. Dva važna pojma su balneologija i hidroterapija, čije su definicije navedene u radu Grazia i Doka.

Balneologija (lat. balneum - kupka) je znanost koja u liječenju pacijenata koristi kupanje u mineralnoj ili termalnoj vodi, što dovodi do apsorpcije minerala iz vode u tijelo kroz kožu. U ljekovite svrhe koriste se peloidi, naftalan i mineralna izvorska voda, čime je Hrvatska bogata. Hidroterapija (grč. hydro - voda, therapeia - liječenje) odnosi se na primjenu vode u različitim oblicima (plinovito, kruto i tekuće) za liječenja, najčešće se to odnosi na imerziju određenog dijela tijela ili cijelog tijela u vodu te odrađivanje terapijskih vježbi. (Grazio, Doko, 2014, 3)

Grazio i Doko navode učinke terapijskih vježbi: “Terapijske vježbe postižu se pozitivni kineziološki učinci, poboljšavaju se metabolizam i protok krvi u zglobovima, smanjuje edem, a nedvojbeno je da imaju pozitivne učinke na imunološki sustav i psihičko stanje pacijenata.” (Grazio, Doko, 2014, 87).

5. Turistički značaj Daruvarskih toplica

U ovom poglavlju bit će predstavljen turistički značaj Daruvarskih toplica. Daruvarske toplice imaju izražen potencijal za budući razvoj, koristeći se tradicionalnim i novim tehnikama rehabilitacije te novim tehnologijama koje im idu u korist. Tijekom sljedećeg poglavlja istaknut će se pripadnost Daruvarskih toplica Europskoj ruti povijesnih termalnih gradova i važnosti same rute u predstavljanju Daruvara i toplica diljem Europe i svijeta. Bit će definirana SWOT analiza Daruvarskih toplica, gdje će biti predstavljene najveće prednosti, potencijalni trenutni nedostaci, mogućnosti i otežavajuće okolnosti u radu Daruvarskih toplica te potreba budućeg razvoja grada i toplica s ciljem proširenja trenutnih smještajnih kapaciteta, plana ponovnog stavljanja u rad Centralnog blatnog kupališta. Turističko značenje bit će predstavljeno i putem tablice razina kvalitete očekivane i dobivene usluge, istraživanja u kojem je ispitano 100 ispitanika u Daruvarskim toplicama.

5.1. Turizam Daruvara- mogućnosti i razvoj

Svaka od hrvatskih povijesnih lječilišta specijalizirano je za određeni tip rehabilitacije. Daruvarske toplice su specijalizirane za sportske povrede, rehabilitaciju ozljeda, kao i povrede nižeg stupnja, dok su se Lipičke toplice specijalizirale za teže oblike ozljeda, degenerativne bolesti i različita neurološka stanja. Lječilište Lipik bavi se medicinskom rehabilitacijom različitih bolesti i stanja, kao i preventivnim liječenjem, što predstavlja i kao turistički proizvod u vidu zdravstvenog turizma. Daruvarske toplice na svojoj stranici navode detalje drugačijeg oblika djelatnosti u odnosu na toplice u Lipiku: „U našem centralnom objektu smješteni su I. i II. bolnički odjel i Odjel za prevenciju i liječenje sportskih ozljeda na kojima se uspješno provodi postoperativna rehabilitacija, rehabilitacija kroničnih bolesti lokomotornog sustava te reumatoloških bolesti, kao i napredni programi za rehabilitaciju profesionalnih i rekreativnih sportaša” (Daruvarske toplice, 2022, 1). Stručnjaci koji rade u toplicama su priznati u državi, čak i šire, što prikazuju recenzije sportaša kao što su Ivica Kostelić, Janica Kostelić, Miroslav Ćiro Blažević i drugi, čiji se potpisi, fotografije i izjave mogu vidjeti pri ulazu u sportsko-rekreativni dio u prizemlju Daruvarskih toplica. Liječnici se bave rehabilitacijom ozljeda poput

osteoartritis, uganuća i lomova te često u grupama odrađuju vježbe u prostoru teretane. (Egić, 2004, 60).

Zdravstveni turizam, kao jedan od oblika turizma koji postoji od razdoblja antičke Grčke i Rima, održao je svoju popularnost čak i do modernog doba. Posebno u posljednjih nekoliko godina, u razdoblju odvijanja pandemije uzrokovane virusom COVID-19, koja je ostavila ljude u stanju mirovanja unutar vlastitih domova i stvorila nedostatak kretanja i gibanja potrebnog za svakodnevno funkcioniranje mišićnog i mentalnog sustava. Sam zdravstveni turizam, kao poseban oblik turizma, definira se kao: „Suvremeni oblik zdravstvene zaštite koji omogućuje osobama čije je zdravlje ugroženo zbog iscrpljenosti radom ili kao posljedica neke bolesti da privremenom promjenom mjesta njihovog stalnog boravka provode liječenje ili rekreaciju i uz primjenu ljekovitih faktora, pored ostale potrebne terapije” (Hitrec, 1996, 257) i zdravstveni turist smatra se svakom osobom koja mijenja boravište na određeni vremenski period, bilo to unutar ili van matične države, sa svrhom poboljšanja ili održavanja zdravlja. Razlog zašto Daruvar i gradske toplice kotiraju visoko na ljestvici popularnosti je zbog činjenice da ima atraktivnu i pogodnu klimu, visokoobrazovani medicinski kadar, okolno područje i perivoj koji nudi mogućnost razgledavanja i pritom razgibavanja pacijenata šetnjom, ne postoji lista čekanja te su konkurentni na tržištu zbog cijene koja je pristupačna raznim društvenim slojevima. Kvaliteta se prati pomoću tri osnovna aspekta, struktura, proces i ishod. Strukturi se pripisuju materijalni resursi, radna snaga te sama organizacija toplica. Proces se odnosi na sam proces zdravstvene zaštite, točnije njeno traženje i pružanje. Ishod se definira kao zdravstveni stanje bolesnika tj. pacijenata. (Bis, Stojčić, 2014, 169). Najveća prednost Daruvarskih i Lipičkih toplica je blizina grada, točnije lokacija na području grada, čime se toplice poput Bizovačkih ne mogu pohvaliti, jer su udaljene gotovo 2 km od centra grada, prema podacima s Google mapa, što je uz rijedak autobusni promet velik problem za teško mobilne pacijente. Podaci koji su prikupljeni u razdoblju od 2015. do 2022. godine prikazuju koje količine turista dolaze u Daruvar isključivo zbog boravka u toplicama te u ostalim objektima van kompleksa na području perivoja.

Tablica 1: Noćenja turista u Daruvarskim toplicama i ostalim objektima

Noćenja turista

	I-XII 2015	I-XII 2016	I-XII 2017	I-XII 2018	I-XII 2019	I-XII 2020	I-XII 2021	I 2022
Daruvarske toplice	38.718	41.784	40.994	43.712	41.946	19.226	29.206	2.753
Ostali objekti	8.170	7.630	8.782	12.406	12.820	11.379	19.079	1.248

Izvor: Turistička zajednica Daruvar - Papuk; Obrada: MarCon, siječanj 2017.

Pri prikazivanju broja noćenja turista i posjećenosti Daruvarskih toplica, preuzeti su podaci Turističke zajednice Daruvar za godine 2015.- 2022. Za godine 2015.- 2021. izdvojeno je razdoblje od siječnja do prosinca za objekte Daruvarskih toplica i ostale objekte. Najveća posjećenost u navedenih pet godina je bila tijekom 2018. i tada je Daruvarske toplice posjetilo gotovo 44 tisuće noćenja turista. Dok je najveća posjećenost ostalih objekata bila 2019. godine, gotovo 13 tisuća noćenja. Posjećenost 2022. godine bilježi se samo za siječanj i tada je Daruvarske toplice posjetilo gotovo 3 tisuće noćenja i 1.248 turista ostale objekte. Zbog činjenice da su podaci za 2022. dostupni samo za siječanj, potrebno je navesti i podatke iz 2020. godine koja je predstavljala preokret u dolasku turista koje je uzrokovao virus Covid-19 i pandemija. Te godine u periodu od siječnja do prosinca, noćenje u Daruvarskim toplicama je zabilježilo nešto više od 19 tisuća noćenja, što znači da je zabilježen pad od više od 22 tisuće turističkih noćenja u Daruvarskim toplicama u odnosu na 2019. godinu. Unatoč pandemiji, toplice su posjetili mnogi strani državljani, a najveća posjeta turista tijekom 2019. godine zabilježena je iz Slovenije, Češke, Njemačke, Francuske, BiH, ali i mnogih drugih zemalja.

Važnost zdravstvenog turizma dokazuje i podatak Europskog udruženja toplica ili ESPA, da u Europi preko 20 milijuna građana odlazi u lječilišta i toplice te toplice ostvaruju preko 120 milijuna noćenja (Bačić, Medak, 2012, 2). Iako je u Hrvatskoj, posebno u kontinentalnom dijelu postoji znatan nedostatak turističke promocije i financiranja takvog oblika turizma, podaci Hrvatske gospodarske komore, pokazuju da je 2008. godine ostvareno gotovo 260 tisuća noćenja u toplicama i lječilištima, a od tog broja njih nešto više od 94 tisuće

bili su strani gosti (Bačić, Medak, 2012, 2). Brojka je varirala do 2020. godine, kada se i u posljednjoj tablici može vidjeti za noćenja u Daruvarskim toplicama, gdje brojka pada za više od 22 tisuće turističkih noćenja u odnosu na 2019. godinu. Što se tiče kapaciteta objekata „Termal” i „Arcadia”, zajedno raspolažu s 299 postelja (Poslovni turizam, 2022, 3). Podaci iz znanstvenog rada Ivana Bačića i Marcela Medaka: “Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji” navode: “Daruvarske toplice raspolažu s 320 postelja, imaju Ugovor s HZZO-m za 140 postelja za bolničke pacijente i bolničku rehabilitaciju. Sav ostali kapacitet smještaja, ali i svi dodatni programi predviđeni su za zdravstveni turizam: wellness i fitness prostori, plivači bazeni, šetnice, športski tereni, sportska dvorana i sl.” (Bačić, Medak, 2012, 2). Također su uveli i dodatne programe poput masaža, priprema sportaša, antistres programa za menadžere te slične ponude koje su znatno povećale broj posjetitelja toplica i to razlikuje Daruvarske toplice od ostalih bolnica za rehabilitaciju. Izraženi nedostatak Daruvarskih toplica u pogledu turizma je nedovoljno investicija zbog državnog vlasništva i lokalne samouprave koja nema dovoljno sredstava kako bi investirala u velike projekte; u posljednje vrijeme to se mijenja zbog mogućnosti raspisivanja projekata Europske Unije, tako da turisti koji traže nešto više od gastronomije i smještaja koriste sadržaje poput teretane, saune, raznih masaža i sportova. Daruvar u svom kupališnom kompleksu obuhvaća Daruvarske toplice i Aquae Balissae (Lončar, Žganjer, 2017, 4) te termalni vodeni park. Ljekovito blato i termalna voda koriste se u Daruvarskim toplicama s ciljem rehabilitacije, što dovodi i zdravstvene turiste, dok u Aquae Balissae dolaze turisti u većim grupama, a nerijetko se gomilaju i autobusi ispred vodenog parka.

Daruvarske toplice provele su 2015. godine istraživanje gdje su ispitali kvalitetu očekivane i kvalitetu dobivene usluge na uzorku od 100 pacijenata, 76 ženskih i 26 muška ispitanika u dobi od 15 sve do preko 66 godina. Najveći postotak predstavljao je ispitanike između 51 i 65 godina, a najmanji u dobi od 36 do 50 godina. Od 100 ispitanika, njih 73% došlo je u Daruvarske toplice putem HZZO-a, dok je ostalih 27% doputovalo o vlastitom trošku. U sljedećoj tablici prikazani su rezultati ispitivanja (Bis, Bis, 2017, 264).

Tablica 2: Kvaliteta očekivane i dobivene usluge u Daruvarskim toplicama

	Kvalitetni očekivane usluge	Kvalite dobivene usluge

Kategorija	Liječenje na teret HZZO-a	Privatni korisnici	Liječenje na teret HZZO-a	Privatni korisnici
Rezervacija smještaja	4,8	5,0	4,7	4,7
Kvaliteta prijema na recepciji	4,8	4,9	4,7	4,9
Kvaliteta liječničkog pregleda	4,9	4,9	4,9	4,7
Kvaliteta prijema u ambulanti	4,9	4,9	4,9	4,8
Usluga fizioterapije	4,9	4,7	4,7	4,6
Usluga medicinskih sestara	4,9	5,0	4,9	4,9

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/file/285988>

Cilj je bio definirati razinu zadovoljstva korisnika očekivanim i dobivenim uslugama s obzirom na način financiranja, podijeljeno je na privatne korisnike i korisnike koji su došli temeljem zdravstvenog osiguranja HZZO-a. Vidljivo je iz tablice da su privatni korisnici u prosjeku očekivali višu kvalitetu za plaćene usluge u vlastitom trošku, nego korisnici putem HZZO-a. Rezultati kvalitete dobivene usluge prikazuju da su korisnici koji su koristili zdravstveno osiguranje putem HZZO-a bili u prosjeku zadovoljniji dobivenim uslugama nego korisnici koji su platili vlastitim sredstvima. Iako, kako autori navode, predviđen je takav odnos očekivanog- dobivenog zbog ljudske prirode i visokih očekivanja, ali u svakom slučaju Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice može se pohvaliti visokim postotkom zadovoljstva korisnika.

Provedeno je istraživanje kojim je utvrđeno zadovoljstvo lokalnog stanovništva Bjelovarsko- bilogorske županije u funkciji razvoja turizma, koje je provedeno na uzorku od 530 ispitanika. Prirodnim ljepotama je zadovoljno 39% ispitanika, također je 27% ispitanika odgovorilo da su zadovoljni zdravstveno- lječilišnim turizmom u županiji, gdje dolazimo do dijela važnog za Daruvar i toplice, u kojem se čak 76,5% ispitanika izjasnilo da izvori termalne vode u Daruvaru, tj. ljekovito blato i voda predstavljaju prirodni potencijal koji ima najveću perspektivu u budućnosti turističkog razvitka unutar Bjelovarsko- bilogorske županije (Lončar, Žganjer, 2017, 4-6) Velika važnost razvitku turizma unutar županije, grada i Daruvarskih toplica je zainteresiranost lokalnog stanovništva za turizam. Ljudi su željni turističkog razvitka Slavonije i kontinentalnog dijela Hrvatske, s obzirom da ljudi u 21. stoljeću žive užurbanim tempom života i samim tim je povećana potreba za blagodatima zdravstvenog turizma. Nedavno pojavljivanje pandemije usporilo je razvitak turizma, ali povećalo je želju ljudi za psihofizičkom rehabilitacijom od stresnih situacija i postoji vjerojatnost da bi zdravstveni turizam mogao biti u porastu sljedećeg desetljeća zahvaljujući posljedicama pandemije.

5.2. Europska ruta povijesnih termalnih gradova

EHTTA je osnovana 2009. godine u Belgiji, kao projekt između šest država i njihovih toplica: Acqui Terme (Italija), Ourense (Španjolska), Spa (Belgija), Bath (Ujedinjeno Kraljevstvo), Salsomaggiore Terme (Italija), Vichy (Francuska). Projekt "Thermae Europae" trajao je tri godine te mu je cilj bio valorizirati i očuvati kulturu termalnih toplica u Europi te su zahvaljujući tom projektu nastavili surađivati na EHTTA-om. Kao organizacija, EHTTA je neprofitno udruženje zbog svoje svrhe poticanja zaštite i poboljšanja toplica diljem Europe, također je cilj potaknuti umjetničko i kulturno nasljeđe Europe. U Hrvatskoj su trenutno tri

grada članovi Europske rute povijesnih termalnih gradova, Daruvar, Lipik i Varaždin. Jedan od uvjeta ulaska u sastav rute je da ste prepoznati kao Spa grad (*eng. spa - toplice*), čime je definiran svaki grad koji je prepoznat zbog dugogodišnjeg djelovanja kao termalni grad te je povezan s aktivnostima liječenja ljekovitim izvorskim vodama koje su također doprinijele i razvoju turizma, arhitekture i kulture grada.

Daruvar se pridružio 18. studenog 2011. te su službeno tom događaju, u francuskom gradu Evian. Ovom događaju su nazočili tadašnji gradonačelnik Dalibor Rohlik i direktor Daruvarskih toplica Marcel Medak. U siječnju 2022. godine, Lipik je također postao dio EHTTA te će u budućnosti doprinositi razvoju toplica uz Daruvar i Varaždin. Za razliku od Daruvara, Lipik iskorištava svoju termalnu mineralnu vodu za piće, kao i za ljekovite svrhe, što je ključna razlika u odnosu na ljekovitu termalnu vodu u Daruvaru, koja je korištena isključivo u toplicama, ali ne i za piće. Ovakvim umrežavanjem, hrvatska povijesna lječilišta dobivaju mogućnost provođenja zajedničke promotivne aktivnosti, bolje vidljivosti, prepoznatljivosti na tržištu čime se povećava broj potencijalnih korisnika te poboljšanje usluga na temelju savjeta i poslovanja iskusnijih partnera iz udruge EHTTA.

5.3. Održavanje konkurentnosti na tržištu

U okviru ovog istraživačkog rada provedeni su intervjui s predstavnicima ključnih dionika; ravnateljem Daruvarskih toplica i ravnateljicom Turističke zajednice grada Daruvara. Od ravnatelja toplica dobiveni su podaci o budućim investicijama i elementi za SWOT analizu Daruvarskih toplica. U sklopu provedenog intervjua dobiveni su podaci o strateškim ciljevima do 2025. godine, a to su: "...da do 2025. g. bude vodeća destinacija zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, ekološki osviještena, energetske učinkovita i da putem prirodnih ljekovitih čimbenika i kulturne baštine razvija nove oblike zdravstvenog turizma, rehabilitacije, wellness turizma i pripreme sportaša" (Vuković, 2022, 1) Također je navedeno u SWOT analizi da je EU konkurencija velika prijatna, ali toplice održavaju svoju konkurentnost na tržištu putem sljedećih aktivnosti:

- *"kontinuiranost izobrazbe zaposlenika"*
- *uvođenje certifikata kvalitete*
- *kontinuirano investiranje u poboljšanje kvalitete usluge*
- *uvođenje kategorizacije hotela Termal i Arcadie*

- *korištenje suvremene opreme u programima liječenja*
- *uvođenje novih programa liječenja*
- *kontinuirano ulaganje i prijavljivanje za Fond za energetska učinkovitost čime se smanjuje potrošnja energije*
- *ekološka osviještenost*
- *obnavljanje kulturnih dobara u vlasništvu Daruvarskih toplica i stavljanje u funkciju medicinskog turizma (Vuković, 2022, 1)*

6. Daruvarske toplice danas i perspektiva za budućnost

U ovom poglavlju analizirat će se elementi konkurentnosti te iznijeti komparativne prednosti Daruvarskih toplica na tržištu. Također će biti elaboriran plan budućih investicija grada Daruvara i Daruvarskih toplica te prikazati aktivacije određenih zgrada na području perivoja i njihova nadogradnja za boljitak budućeg poslovanja i održavanje ranije navedene konkurentnosti na tržištu.

6.1. SWOT analiza Daruvarskih toplica

Kao dio istraživačkog rada, provedeni su intervjui s direktorom Daruvarskih toplica Ratkom Vukovićem i direktoricom turističke zajednice Daruvar - Papuk, Ivanom Plažanin Vuković, koji su dali podatke o prednostima, snagama i slabostima toplica kao destinacije zdravstvenog turizma, te tržišne prilike i prijetnje. U nastavku će kroz swot analizu biti prikazani rezultati istraživanja.

Tablica 3: SWOT analiza Daruvarskih toplica

Snage	Slabosti
Komparativne prednosti (izvori ljekovite vode i mineralnog blata, čisti okoliš, dobra mikroklima)	Starija populacija zaposlenika

Dugogodišnja tradicija	Prometna izoliranost
Financijska stabilnost	Zakonska regulativa
Educirani kadrovi	Nedostatak adekvatne radne snage
ISO 9001 certifikat i HACCP	Nedovoljno obrazovano stanovništvo o sektoru turizma
Stalno ulaganje u energetska učinkovitost	Politički utjecaj na dobivanje radnog mjesta
Stalni ugovorni partner HZZO	Ovisnost o HZZO-u
Visoka razina prepoznatljivosti na domaćem području	Nedovoljno financijskih sredstava za razvijanje
Neposredna blizina Rimske šume i parka	Nedostatak kvalitete i ekskluzivnosti ponude
Prilike	Prijetnje
Tržište EU	Zakonska regulativa
Uvođenje novih programa liječenja	Tržište EU
Uvođenje novih certifikata	Konkurentska nadmoć

Javljanje na nacionalne i međunarodne natječaje i fondove	Gospodarska nestabilnost
EU fondovi	Stalni ugovorni partner HZZO
Modernizacija ponude usluga i objekata toplica	Dovršavanje izgradnje Veteranskog centra u blizini Daruvarskih toplica
Izravna i neizravna promocija poznatih osoba (sportaši, utjecajne osobe...)	Novi razvojni projekti unutar i u blizini županije
Bolja prometna povezanost	Dugotrajna stagnacija zbog Covid-19 virusa

Izvor: Izrada autora prema Vuković, R. (2022.): Osobni intervju. Daruvarske toplice, Daruvar.

Kao što je vidljivo iz SWOT analize, najveće prilike su mogućnosti iskorištavanja nepovratnih novčanih sredstava Europske Unije te certifikata koji jamče stalno održivu kvalitetu osoblja, programa te sredstava korištenih u liječenju ozljeda u toplicama. Snagu predstavlja tradicija i prepoznatljivost toplica koje su bile od velike važnosti još od doba Rimskog carstva, također je važno što voditelji neprestano traže nove oblike ulaganja u energetska učinkovitost. Ugovor s HZZO-m može se sagledati kao snaga, ali i mogući nedostatak zbog potencijalne veće zarade od korisnika koji financiraju svoj boravak u toplicama iz vlastitog budžeta. Daruvarske toplice svojom slabošću smatraju lošiju prometnu infrastrukturu i povezanost Daruvara s velikim gradovima, ograničenja koja postavlja zakonska regulativa kao i starija dob zaposlenika te kao glavne prijetnje smatraju tržište EU, koje također konkurrira na svjetskoj razini u obliku pružanja zdravstvenog turizma u toplicama, koje Daruvaru tvore značajnu konkurenciju, kao što je već ranije spomenuto, problemi sa zakonom su stalno prisutni kao i nestabilnost gospodarstva, posebno u aktualnim pandemijskom i postpandemijskom razdoblju koje će uslijediti. Među najvećim prednostima nad drugim toplicama u Hrvatskoj i svijetu, Daruvar je jedna od tri kompleksa toplica u Hrvatskoj (druge

dvije su Lipik i Varaždin) koja se nalazi na Europskoj ruti povijesnih termalnih gradova, EHTTA. Navedena ruta obuhvaća mnoga poznate terme: Baden- Baden, Baden Kissingen, Bath, Karlovy Vary i još mnogo drugih poznatih destinacija diljem Europe.

U cilju poboljšanja konkurentnosti, Daruvarske toplice planiraju kroz buduće investicije proširiti toplice i njihovu djelatnost, kao i objekte. Teži se obnovi i proširenju smještajnih kapaciteta Daruvarskih toplica i popratnih objekata, što uključuje i važnost proširenja i obnove terapijsko- rekreacijskih bazena. Razvojni ciljevi uključuju educiranje osoblja, kako bi povećali visoko obrazovano osoblje na 20% do 2025. godine. Zbog popularnosti olimpijskih igara, Daruvarske toplice teže postati referentnim centrom Hrvatskog olimpijskog odbora za prevenciju i rehabilitaciju olimpijaca. Planovi do 2025. godine također uključuju i uvođenje novih programa liječenja i zapošljavanje stručnog kadra, teže da postanu vodeći centar za fizičku rehabilitaciju i pripremu sportaša u RH, kao i centar za liječenje neplodnosti pomoću prirodnih činitelja. Do 2030. godine planirana je izgradnja novog bolničkog paviljona sa 140 kreveta, obnova i stavljanje u funkciju kulturnih materijalnih dobara „Centralne blatne kupke”.

6.2. Prometna povezanost Daruvara s ostatkom Hrvatske

Jedan od ključnih izazova razvoja Daruvara kao turističke destinacije je prometna izoliranost. Gravitacija hrvatskih prometnica je prema području Bjelovara i dalje povezanost s glavnim prometnicama koje sežu od Osijeka prema Zagrebu te prema Jadranskom moru. Željezničkim prometom iz Daruvara prema Zagrebu postoje tijekom tjedna samo četiri veze, preko Banove Jaruge. Vrijeme putovanja se kreće od 3 do 5 sati na relaciji Daruvar- Zagreb, dok se prijevoz autobusom svodi samo na dvije veze dnevno tijekom tjedna, što dovodi do problema povezanosti s glavnim gradom i mogućnostima češćeg dolaska turista na dnevne izlete u toplice. Povezanost s Osijekom i Istočnom Slavonijom se svodi na jednu vezu željezničkim prometom tijekom radnog dana u trajanju od preko 8 sati putovanja, dok se autobusnim prometom ne može voziti, ne postoji niti jedna direktna linija, već samo uz presjedanje. Trenutno se održavaju radovi na željeznici do Daruvaru, što predstavlja mogućnost poboljšanog povezivanja željeznicom, iako autobusni promet ostaje neuređen, zbog pandemije, ali i zbog trenutne nedovoljne isplativosti prijevoza zbog jeftinijeg željezničkog prijevoza kojeg najviše koriste studenti na relaciji Osijek- Daruvar.

6.3. Osvrt na provedeno istraživanje

U ovom potpoglavlju, ključno je iznijeti važnost Daruvarskih toplica za grad Daruvar i Bjelovarsko-bilogorsku županiju, koji su svojim djelovanjem u današnjem, ali i prijašnjim oblicima, od antike, podizali prepoznatljivost i važnost rehabilitacije prirodnim ljekovitim činiteljima. Može se doći do zaključka da Daruvarske toplice imaju izražen potencijal za daljnji razvitak, koji ih može ponovno vratiti na putanju njihovog potencijala nakon višegodišnjeg pandemijskog razdoblja. Ključni izazovi s kojima se suočavaju Daruvarske toplice na putu do prepoznatljivosti ustanove koja pruža zdravstvene usluge i promovira zdravstveni turizam su prometna izoliranost, političke uloge pri pronalasku posla, nedostatka adekvatno obrazovane radne snage, nedovoljno financijskih sredstava za razvijanje. Uz navedene izazove svejedno pronalaze put ka napretku u okviru konkurentnosti hrvatskih lječilišnih toplica. Prema navedenim podacima iz SWOT analize, primjećuje se kako je nedovoljno iskorištena prilika upotrebe sredstava EU, što bi se trebalo smatrati kao prioritet u bliskoj budućnosti. Zbog bogate lječilišne tradicije, Daruvarske toplice imaju znakovit potencijal za izgradnju ugleda u sektoru zdravstvenog turizma na razini Europske Unije i udruge EHTTA. Izgradnja Veteranskog centra u neposrednoj blizini pruža veliku konkurentsku krizu, zbog ovisnosti o HZZO-u koji će također biti pokroviteljski partner i Veteranskom centru. Pripadnost Daruvarskih toplica udruzi EHTTA pruža priliku da se razvije izvan okvira Hrvatske i započne svoj put konkurentnosti europskim termalnim lječilištima. S druge strane, dobra je prilika potencijalna suradnja između Veteranskog centra i Daruvarskih toplica zbog velikog broja branitelja iz cijele Hrvatske koji će imati potrebu koristiti njihove usluge.

7. Zaključak

Provedeno istraživanje potvrdilo je polaznu postavku da Daruvarske toplice imaju velik potencijal razvoja zdravstvenog turizma koji se temelji na bogatoj lječilišnoj tradiciji.

Prema podacima koji su predstavljeni u radu, zaključuje se da su svrha i cilj ovog rada ispunjeni. Svrha rada bila je doći do zaključka koliko potencijala za razvoj imaju Daruvarske toplice te kojim načinima se predstavljaju i postižu veći turistički i zdravstveni značaj u Hrvatskoj i svijetu. Cilj ovog rada bio je prikazati povezanost povijesnog i potencijalnog razvoja i utjecaja toplica, u ovom slučaju Daruvarskih toplica, s posebnim naglaskom na suradnju s udrugama i drugim toplicama u Hrvatskoj i Europi, kako bi se poboljšala prepoznatljivost i turistički značaj u budućnosti.

Opširnim prikazom povijesti Daruvara i Daruvarskih toplica, kronološki je prikazan povijesni razvoj, koji uključuje povijest grada, toplica i obitelji Janković koja je postavila temelje perivoja, infrastrukture i motivacije za daljnji razvitak toplica i razvijanja budućnosti grada zahvaljujući istima. Analizirana je važnost rijeke Toplice i lokalne klime te prirodne osnove koja doprinosi nastanku termalnih izvora u Daruvaru i njihova rasprostranjenosti i otkrivenost izvora. Predstavljen je zdravstveni značaj balneologije i hidroterapije u prevenciji i liječenju posljedica raznih bolesti i urođenih stanja. Definirana je važnost ulaganja u projekte boljeg prometnog povezivanja i prometne infrastrukture relacija Daruvar- Osijek i Daruvar-Zagreb zbog nemogućnosti dolazaka potencijalnih turista na dnevne izlete što bi značajno poboljšalo rad i popularnost Daruvarskih toplica. Također iznesena je važnost turističkog razvitka Daruvarskih toplica tijekom povijesti, sadašnjosti i budućnosti, što se odnosi na investicije i SWOT analizu koja doprinosi potencijalima razvitka.

Daruvarske toplice imaju mnogo potencijala, napredovale su značajno u 21. stoljeću te je važno nastaviti takav trend razvitka u budućnosti, kako bi se povećao broj projekata za prometnu povezanost i poboljšalo marketinško oglašavanje u cijeloj Hrvatskoj i šire. Također je od velike važnosti nastavak i poboljšanje suradnje s organizacijom EHTTA. Razdoblje nakon pandemije pozitivno će utjecati na razvoj turizma u Daruvaru i toplicama, jer su ljudi željni mjesta s mnogo prirodnih resursa, šuma, parkova i objekata za rehabilitaciju od svakodnevnog stresa, što u potpunosti ispunjava turistička ponuda grada Daruvara.

8. Literatura

Knjige:

1. Bobinac-Georgievski, A., Domljan, Z., Martinović-Vlahović, R., Ivanišević, G. (2000) Fizikalna medicina i rehabilitacija u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatsko društvo za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju.
2. Car, A. et al. (2010). Od blatne kupke do wellnessa.
3. Jakčin-Ivančić, M. (2019). Daruvar u slici i riječi. Daruvarska tiskara d.d.
4. Kraml, O. (2012). I. Balneološki skup "Dr. Ivan Šreter". Lipik: Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik.
5. Kraml, O. (2012). II. Balneološki skup "Dr. Ivan Šreter". Lipik: Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik.
6. Kuzle, M; Žutinić, Đ. (1975). Daruvar. Zagreb: Izdavačko i propagandno poduzeće Zagreb.

Internetske stranice:

1. Daruvarske toplice. (2022). Zdravstvo. Dostupno na: https://www.daruvarske-toplice.hr/hrvatski/usluge_7/zdravstvo_9/ (25.ožujka 2022.)
2. Daruvarski portfolio. (2022). Nevidljivi rimski Daruvar. Dostupno na: <https://daruvarski-portfolio.net/nevidljivi-rimski-daruvar/> (25.ožujka 2022.)
3. De Zan, I. (2017). Podneblje lipičko-pakračkog područja. Compas.com. Dostupno na: <https://compas.com.hr/clanak/4/3496/podneblje-lipikopakrakog-podruja.html>
4. Mirta Patarčić. (2022). Klima i klimatske promjene. Državni hidrometeorološki zavod. Dostupno na: https://meteo.hr/klima.php?section=klima_modeli&param=klima_promjene (25.ožujka 2022.)
5. Poslovni turizam. (2022). Daruvarske toplice. Dostupno na: <https://www.poslovniturizam.com/objekt/daruvarske-toplice/112/> (Datum pristupa: 25. ožujka 2022.)

6. Vuković, R., Uskoković P., Bakarić D., Kokot, D. (2022). Dostupno na:
<http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx> (Datum pristupa 9.4.2022.)

Članci:

1. Bačić, I., i Medak, M. (2012). 'Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji', Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, (6), str. 211-214. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/91584> (Datum pristupa: 25. ožujka 2022.)
2. Bis, Z., i Bis, S. (2017). 'Zadovoljstvo korisnika zdravstvenim uslugama u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice Level of satisfaction of customers in health services at the Special Hospital for Medical Rehabilitation Daruvarske Toplice', *Sestrinski glasnik*, 22(3), str. 262-265. <https://doi.org/10.11608/sgnj.2017.22.050> (Datum pristupa 5.5.2022.)
3. Bis, S., i Stojčić, Ž. (2014). Zdravstveni turizam i njegov utjecaj na sestrinstvo, Reumatizam, 61(2), str. 169-169. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/137962> (Datum pristupa: 25. ožujka 2022.)
4. Egić, B. (2004). Osteoartritis kuka i mišićna neravnoteža, Reumatizam, 51(2), str. 60-60. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/125996> (Datum pristupa: 25. ožujka 2022.)
5. Grazio, S., Doko, I.. (2014). Balneoterapija/hidroterapija u bolesnika s reumatoidnim artritismom, ankilozantnim spondilitisom i psorijatičnim artritismom - deskriptivni pregled. Klinika za reumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Klinički bolnički centar "Sestre milosrdnice", Zagreb. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/185594> (Datum pristupa: 25. ožujka 2022.)
6. Hitrec, T. (1996). Zdravstveni turizam - pojmovni i konceptijski okvir, *Tourism and hospitality management*, 2(2), pp. 253-264. Preuzeto s: <https://doi.org/10.20867/thm.2.2.3> (Datum pristupa 25. ožujka 2022)

7. Lončar, N., i Žganjer, K. (2017). 'Prirodnogeografske značajke Bjelovarsko-bilogorske županije u funkciji razvoja turizma', Podravina, 16(31), str. 148-162. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/190708> (Datum pristupa: 25.ožujka 2022.)
8. Marković, T., Larva, O., i Mraz, V. (2012). Hidrogeokemijske značajke geotermalne vode na području Julijevog parka u Daruvaru, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, (6), str. 127-136. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/91575> (Datum pristupa: 25.ožujka 2022.)
9. Vuković, Ratko. Osobni intervju. 24. veljače. 2022.
10. Zaninović, K. (2008). Klimatski atlas Hrvatske. Zagreb: Državni hidrometeorološki zavod. Preuzeto s: https://klima.hr/razno/publikacije/klimatski_atlas_hrvatske.pdf

9. Popis slika i tablica

POPIS SLIKA:

Slika 1: Žrtvenik boga Silvana i dvije nimfe, 3

Slika 2: Antunova kupelj, 5

Slika 3: Ivanova kupelj, 6

Slika 4: Švicarska vila, 6

Slika 5: Vila Arcadia, 7

Slika 6: Marijina kupelj, 8

Slika 7: Centralna blatna kupelj, 8

Slika 8: Profil Ilova-Daruvar-Papuk, 10

Slika 9: Slobodan prikaz makete Daruvara u doba Rimskog carstva, 12

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Noćenja turista u Daruvarskim toplicama i ostalim objektima, 18- 19

Tablica 2: Kvaliteta očekivane i dobivene usluge u Daruvarskim toplicama, 20- 21

Tablica 3: SWOT analiza Daruvarskih toplica, 24- 26

10. Prilog

Intervju s direktorom Daruvarskih toplica Ratkom Vukovićem

1. Imate li kratkoročne ili dugoročne planove za daljnji razvitak Daruvarskih toplica i kako se planirate razvijati u turističkom smislu?

Strateški cilj „Daruvarskih toplica” je da do 2025.g. bude vodeća destinacija zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, ekološki osviještena, energetska učinkovita i da putem prirodnih ljekovitih čimbenika i kulturne baštine razvija nove oblike zdravstvenog turizma, rehabilitacije, wellness turizma i pripreme sportaša.

- Konkurentnost na tržištu postizemo:
- kontinuiranom izobrazbom zaposlenika,
- uvođenjem certifikata kvalitete
- kontinuiranim investiranjem u poboljšanje kvalitete usluge
- uvođenjem kategorizacije hotela Termal i Arcadie
- korištenjem suvremene opreme u programima liječenja
- uvođenjem novih programa liječenja,
- kontinuiranim ulaganjem i prijavljivanjem na Fond za energetska učinkovitost smanjujemo potrošnju energije
- ekološki smo osviješteni
- obnavljamo kulturna dobra u svom vlasništvu i stavljamo ih u funkciju medicinskog turizma

Planiramo sljedeće investicije:

- Proširenje i obnovu terapijsko –rekreacijskih bazena
- Obnovu i proširenje smještajnih kapaciteta hotela Termal
- Razvoj i uvođenje novih programa liječenja i zapošljavanje stručnog kadra do 2025. Izgradnja novog bolničkog paviljona sa 140 kreveta do 2030.g. Obnova i stavljanje u funkciju kulturnih materijalnih dobara „Centralne blatne kupke“ do 2030. Postati referentni centar Ministarstva zdravstva socijalne skrbi za medicinsku rehabilitaciju lokomotornog sustava do 2025.
- Postati centar za liječenje neplodnosti RH prirodnim činiteljima do 2025.
- Postati vodeći centar za fizičku pripremu i rehabilitaciju sportaša u RH do 2025.

- Postati referentni centar Hrvatskog olimpijskog odbora za prevenciju i rehabilitaciju olimpijaca.
- Educirati osoblje na način da povećamo udio visokoobrazovanog osoblja na 20% do 2025.

2. Koliko je pandemija utjecala na razvitak poslovanja i turizam Daruvara i toplica? Postoji li mogućnost skorašnjeg vraćanja na stanje iz 2019. godine?

Pandemija je utjecala na sveukupno poslovanje Daruvarskih toplica pa tako i turistički segment. Daruvarske toplice su se brzo prilagodile situacije te uvele niz mjera za sprečavanje širenja pandemije uzrokovane COVID-19, te izradile nove turističke programe. Vjerujemo da postoji mogućnost vraćanja na stanje iz 2019.g., štoviše zbog pružanja novih usluga i programa vjerujemo da ćemo 2022.g premašiti brojke iz 2019.g.

3. Koji su nedostaci, a koje prednosti vezano uz Daruvarske toplice? Što se može učiniti da se nedostaci riješe?

Snage:

- dugogodišnja tradicija
- financijska stabilnost
- educirani kadrovi
- ISO 9001 certifikat i HACCP
- stalno ulaganje u energetske učinkovitost
- stalni ugovorni partner HZZO
- komparativne prednosti (izvori ljekovite vode i mineralnog blata, čisti okoliš, dobra mikroklima)

Slabosti:

- starija populacija zaposlenika
- prometna izoliranost
- zakonska regulativa

Prilike:

- tržište EU
- uvođenje novih programa liječenja
- uvođenje novih certifikata
- javljanje na nacionalne i međunarodne natječaje i fondove

Prijetnje:

- zakonske regulativa

- tržište EU
- konkurencija
- gospodarska nestabilnost i kriza

4. Jesu li Daruvarske toplice prepoznate zbog svoje kvalitete na državnoj ili čak međunarodnoj razini?

Naravno, Daruvarske toplice prepoznate su na državnoj i međunarodnoj razini, u prilog tome govori da su naši najbolji sportaši obavljali rehabilitaciju u našoj Ustanovi, a isto tako i korisnici koji dolaze iz zemlja EU i Rusije dokazuju našu prepoznatljivost.

5. Postoje li statistički podaci o posjećenosti Daruvarski toplica prije i nakon pandemije?

Noćenja turista								
	I-XII 2015	I-XII 2016	I-XII 2017	I-XII 2018	I-XII 2019	I-XII 2020	I-XII 2021	I 2022
Daruvarske toplice	38.718	41.784	40.994	43.712	41.946	19.226	29.206	2.753
Ostali objekti	8.170	7.630	8.782	12.406	12.820	11.379	19.079	1.248

11. Sažetak

Temeljna svrha završnog rada je istražiti povijesnu osnovu, sadašnjost i budućnost Daruvarskih toplica i usporediti ih s Lipičkim toplicama, s obzirom na to da nije proveden veći broj istraživanja ove teme koja uvrštava povijesni značaj, turizam, zdravstveni aspekt te utjecaj samih toplica na grad Daruvar, potrebno je definirati i pobliže razjasniti većinu stajališta koja međusobno utječu jedno na drugo. Cilj je pomoću raznih istraživačkih metoda doći do zaključka kako su se razvijale toplice tijekom godina, planiraju li lokalne vlasti nastaviti njihov razvitak te u kojem smjeru se kreću toplice s obzirom na turistički sektor, privlače li dovoljno turista i što se može poboljšati na tom području. Uzimajući u obzir svrhu i cilj ovog završnog rada, sastavljen je sadržaj koji će opisivati povijesni razvitak grada Daruvara, kao i obitelji Janković koji su znatno doprinijeli razvitku grada, istražiti će se analiza vode i geomorfološka struktura okoline, vizija i perspektiva zdravstvenog turizma, istraživanje koje je provedeno putem intervjua te za kraj utjecaj COVID-19 pandemije na Daruvarske toplice.

Ključne riječi: povijest, sadašnjost, budućnost, toplice, Daruvar, Lipik, turizam, razvitak

12. Abstract

The main purpose of this undergraduate thesis is to explore the history, present and future of Daruvar Spa and compare them with Lipik spa, since there is not much research on this topic, which incorporates historical significance, tourism, health and the impact of the spa on the town of Daruvar, it is necessary to define and clarify all aspects that interact with each other. The aim of various research methods is to conclude how the spa has developed over the years, whether local authorities plan to continue their development and in which direction the spa is moving with respect to the tourism sector, attracts enough tourists and what can be improved in the area. Taking into account the purpose and goal of this undergraduate thesis, the content will be compiled describing the historical development of Daruvar, as well as the Janković family who significantly contributed to the development of the city, water analysis and geomorphological structure of the environment. was conducted through an interview and finally the impact of the COVID-19 pandemic on Daruvar spa.

Key words: history, present, future, spa, Daruvar, Lipik, tourism, development